

Dekarbonizacija i rast: ekonomija i održivi razvoj na Zapadnom Balkanu

Mihail Korostikov

VIŠI ANALITIČAR, CLIMATE BONDS INITIATIVE

U ovom izdanju ESG Chat, produbljujemo razumevanje ekonomskih implikacija strategija dekarbonizacije, sa naglaskom na njihov uticaj na Srbiju i Zapadni Balkan. Razgovarali smo o tome kako dekarbonizacija donosi brojne izazove, ali podrazumeva i potencijalne ekonomske koristi.

Po Vašem mišljenju, kako bi pristup dekarbonizacije zasnovan na nauci mogao unaprediti ekonomski rast i održivost Zapadnog Balkana? Da li postoje primeri ili najbolje prakse iz drugih regiona koje bi se efikasno mogle primeniti ovde?

Dekarbonizacija zasnovana na nauci po svojoj prirodi ne teži unapređenju ekonomskog razvoja, njen zadatak je smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte u atmosferu u skladu sa međunarodnim i nacionalnim obavezama zemlje. Međutim, uvođenje takvih tehnologija, u mnogim slučajevima, ima pozitivan ekonomski efekat.

Za početak, prema većini [studija](#) u poslednjih nekoliko godina, troškovi obnovljive električne energije su značajno niži od troškova električne energije iz ugljovodonika. Ovo postaje posebno očigledno kada se uzmu u obzir povremeni skokovi cena nafte i gasa povezani sa političkim krizama. [IEA](#) procenjuje da bi EU bez obnovljivih izvora potrošila 100 milijardi evra više na električnu energiju u 2022. godini. Zastareli energetska sistem Zapadnog Balkana zahteva modernizaciju, i najefikasniji način, i sa ekonomske i sa tačke gledišta nacionalne bezbednosti, je uvođenje solarnih, vetro i hidroelektrana, uz povećanu transparentnost tržišta i pojednostavljenje zakonodavstva. U prvoj fazi razvoja obnovljive energije zemlje, najbolji efekat u pogledu obezbeđivanja stabilnog snabdevanja energijom daje kombinacija obnovljivih izvora sa kapacitetima zasnovanim na ugljovodonicima, koji se postepeno zamenjuju kapacitetima za skladištenje energije sposobnim za podršku neprekidnom radu mreže. Na primer, tako je strukturirana energetska strategija Kine.

Drugo, mnogi međunarodni fondovi i velike investicione kompanije su jasno [najavili](#) da planiraju prioritetno finansiranje projekata sa niskim emisijama ugljen dioksida, a neki su jasno najavili da će se povući iz ugljovodonika i drugih projekata štetnih za klimu. Ovo je dovelo do postepenog povećanja takozvanog "greeniuma", tj. premije zelenih obveznica, koja je krajem 2022. [dostigla](#) u proseku 7.2 bps na tržištima u razvoju. Trend ukazuje na to da će se ovaj pokazatelj povećavati, kao i da kreditori mogu prikupiti sredstva za zelene projekte jeftinije nego za one koji to nisu. Ignorisanjem mogućnosti uključivanja u projekte obnovljive energije, električnog transporta, održive poljoprivrede, gradnje i niskougljenične industrije, zemlja gubi pristup širokom spektru investitora koji bi inače rado investirali u nju.

Treće, postoji ogroman broj tehnologija čija je implementacija izuzetno ekonomski isplativa, ali istovremeno ima bezuslovno pozitivne klimatske efekte. Takozvana [kriva smanjenja](#), koja pokazuje troškove dekarbonizacije. Za ekonomski održive tehnologije, ovaj trošak je negativan, što pokazuje da gotovo dve trećine tehnologija povezanih sa smanjenjem emisija ima pozitivan ekonomski efekat. Ove tehnologije uključuju povećanu upotrebu električnog transporta i izgradnju elektrifikovanih železnica, razvoj javnog prevoza i mikromobilnosti, modernizaciju zgrada, objekata i ulične rasvete u skladu sa principima štednje energije, i mnoge druge.

Četvrto, očuvanjem zastarelih tehnologija, zemlja rizikuje gubitke u trgovini sa državama koje uvode napredno klimatsko zakonodavstvo. U slučaju Zapadnog Balkana, prekogranični porez na ugljenik EU bi mogao [koštati](#) oko 500 miliona evra nakon implementacije. Mnogi regionu u svetu, uključujući i Kinu, testiraju sisteme trgovine emisijama slične onima koje je implementirala EU, i možemo slobodno pretpostaviti da će za 10-15 godina klimatski otisak proizvoda biti jedna od glavnih karakteristika koje utiču na njegovu konkurentnost.

Kakve potencijalne implikacije predviđate za Zapadni Balkan na osnovu ishoda COP28? Da li postoje određeni sektori ili oblasti koji bi mogli doživeti značajne promene?

Po prvi put, zemlje učesnice, uključujući i zemlje proizvođače nafte, složile su se da započnu ["odvajanje"](#) od ugljovodonika, što je bilo nezamislivo pre nekoliko godina. Iako ova izjava ne znači automatsku zabranu upotrebe fosilnih goriva, ona jasno ukazuje na trend dezinvestiranja i strožih uslova za one zemlje koje ignorišu energetska tranziciju. Veći deo regiona Zapadnog Balkana, uključujući Srbiju, u velikoj meri zavisi od proizvodnje energije na ugalj, što predstavlja ozbiljan rizik za konkurentnost njenih proizvoda ako se uvedu dodatna ograničenja u ovoj oblasti.

“ Prema većini studija u poslednjih nekoliko godina, troškovi obnovljive električne energije su značajno niži od troškova električne energije iz ugljovodonika. ”

Srbija, kao i druge zemlje Zapadnog Balkana, potpisala je Globalni sporazum o obnovljivim izvorima energije i energetskej efikasnosti, obavezavši se da će doprineti trostrukom povećanju globalnog kapaciteta proizvodnje obnovljive energije do 2030. godine, ubrzati rast energetske efikasnosti sa 2% na 4% godišnje i učiniti energetske efikasnost prioritetom broj jedan u razvoju javnih politika. To će zahtevati značajna prilagođavanja trenutne srpske energetske politike, modernizaciju energetske i prenosne infrastrukture i značajne napore za privlačenje stranog privatnog kapitala.

Zemlje sveta su izdvojile još 3,5 milijardi dolara za Zeleni klimatski fond, koji već ima iskustva na projektima u Srbiji. Fond može značajno pomoći dekarbonizaciji projekata u zemlji koja zahteva značajna ulaganja. Još jedna prilika ovakve vrste je fond UAE, Alterra, vredan 30 milijardi dolara, koji je dogovoren na COP-u sa ciljem da se obezbedi kapital za zelene projekte.

Veći deo Zapadnog Balkana, uključujući Srbiju, zavisi od energije na ugalj, što predstavlja ozbiljan rizik za konkurentnost njenih proizvoda ako se uvedu dodatna ograničenja u ovoj oblasti.

Možete li nešto reći o značaju sertifikacija, standarda i taksonomija u unapređenju zelenih praksi? Kako bi se ovi alati efikasno mogli koristiti za usklađivanje napora regiona Zapadnog Balkana sa globalnim zelenim inicijativama?

Prvo, potrebno je razlikovati nacionalne i međunarodne taksonomije, kao što je taksonomija Klimatskih obveznica, u okviru koje je dostupna nezavisna sertifikacija.

Nacionalna zelena taksonomija, bilo da je razvijena i usvojena u Srbiji ili zemljama regiona Zapadnog Balkana, može postati bitan element klimatske politike i pomoći državi i investitorima. Sama po sebi, taksonomija je samo lista definicija koje pomažu određivanju koje su aktivnosti usklađene sa klimatskom agendom, a koje nisu.

Nastaje tamo gde se spajaju nauka o klimatskim promenama i nacionalni prioriteti i pruža državi i tržišnim učesnicima sliku o tome koje aktivnosti država smatra prioritetnim. Zapravo, nacionalna taksonomija jasno definiše koje su prakse i aktivnosti zelene, a koje se samo pretvaraju da jesu.

Na osnovu taksonomije, mogu se izdavati zelene obveznice i zeleni krediti; ona pomaže struktuiranju relativno novih proizvoda kao što su zelena osiguranja i hipoteke. Država može povezati određene mere podrške sa aktivnostima koje odgovaraju taksonomiji i podsticati investicije u njih. Taksonomija takođe olakšava prikupljanje informacija o stvarnim procesima zelene transformacije koji se odvijaju u zemlji i olakšava donošenje odluka u ovoj oblasti.

Međunarodna taksonomija, na primer, taksonomija klimatskih obveznica, generalno obavlja iste funkcije, ali postavlja više zahteva. Nacionalna taksonomija uvek kombinuje saznanja o klimatskim promenama i nacionalne prioritete, dok se međunarodna taksonomija ograničava na nauku i ne uzima u obzir ekonomsku komponentu aktivnosti.

Zato je svega oko 13% zelenih obveznica na svetu sertifikovano prema standardima klimatskih obveznica, ali investitori mogu biti sigurni da su to najkvalitetniji projekti predstavljeni na tržištu. Oni privlače najširi krug klimatskih investitora, što omogućava jeftinije prikupljanje novca na tržištu.

Po Vašem mišljenju, koji su bitni koraci koje bi vlade Zapadnog Balkana trebalo da preduzmu da bi integrisale zelene taksonomije i politike u svoje nacionalne strategije? Sa kojim potencijalnim izazovima bi se mogle suočiti?

Razvoj lokalne taksonomije moglo bi pomoći dekarbonizaciji i razvoju zelene ekonomije u regionu Zapadnog Balkana. To se može uraditi kako na nivou pojedinačnih zemalja, tako i na nivou celog regiona kao celine. Znam da zemlje regiona nameravaju da se pridruže Evropskoj uniji u narednim decenijama i planiraju da koriste sličan dokument razvijen od strane Evropske unije (EU Taksonomija) kao taksonomiju. Ali i dalje mislim da bi razvoj balkanske taksonomije mogao biti koristan za period dok zemlje regiona ne budu primljene u EU. Prvo, malo je verovatno da će zemlje regiona biti primljene u EU pre nego što u potpunosti stupi na snagu prekogranični porez na ugljenik, ali je neophodno prilagoditi se tome već sada.

Balkanska taksonomija, koja bi bila kompatibilna sa EU taksonomijom po glavnim kriterijumima za intenzitet emisija, mogla bi ukazati na put kojim se mora ići kako ne bismo bili na gubitku pod evropskim ograničenjima. Kasnije, postojanje takvog dokumenta takođe bi osiguralo jednostavan prelazak na evropsku taksonomiju.

Drugo, evropska taksonomija zasnovana je na evropskom zakonodavstvu: kako bi se ispunili uslovi taksonomije, neophodno je ne samo ispuniti osnovne uslove za intenzitet emisija po jedinici proizvoda, već se i pridržavati odredbi određenih direktiva EU koje još nisu na snazi na Zapadnom Balkanu. Kreiranje evropski kompatibilne taksonomije Balkana moglo bi se zasnivati na kombinaciji nauke, nacionalnih prioriteta i zakonodavstva.

Konačno, razvoj sopstvene taksonomije pomoglo bi poboljšanju imidža zemalja regiona u očima međunarodnih investitora i donatora zainteresovanih za razvoj zelene ekonomije širom sveta. Danas više od 40 zemalja je već razvilo ili razvija svoje nacionalne taksonomije kako bi privukle pažnju međunarodne zajednice zelenih investitora i privukle kapital.

Regionalna taksonomija mogla bi biti integrisana u sve dokumente koji se odnose na definisanje klimatskog kursa zemlje i precizirati njene ciljeve. Važno je napomenuti da sama taksonomija ne "kažnjava" nijednu vrstu proizvodnje. Ukoliko vlada specifično ne donese bilo kakve zakone koji ograničavaju investicije u sektore intenzivne proizvodnje ugljenika, taksonomija neće biti prepreka za nastavak investiranja čak ni u termoelektrane na uglj. Ona će učiniti transparentnim za sve tržišne učesnike i stanovnike zemlje u celini koje vrste aktivnosti štete klimi i životnoj sredini i usmerene su na njeno očuvanje.

Jedini izazov koji može nastati prilikom razvoja taksonomije je trošak njenog razvijanja uz uključivanje međunarodnih konsultanata. Ovaj problem rešava se privlačenjem međunarodnih donatora voljnih da učestvuju u takvim inicijativama. Na primer, taksonomije [Ruande](#) i [Tajlanda](#) objavljene ove godine razvijene su uz finansijsku podršku GIZ-a i IFC-a.

O našem gostu

Mihail je iskusan stručnjak za zelenu ekonomiju, međunarodne odnose i upravljanje projektima. Ima preko deset godina iskustva u analizi međunarodnih političkih i ekonomskih procesa, konsultovanju i upravljanju projektima u oblasti zelene ekonomije i finansija. Učestvovao je u razvoju zelenih taksonomija za Rusiju, Singapur, Hong Kong i Ruandu. Predvodio je razvoj zelene taksonomije Tajlanda. Mihail je autor više od hiljadu materijala i multimedijalnih projekata o međunarodnim odnosima i zelenoj ekonomiji. Član je Azijskog foruma za globalno upravljanje. Govori ruski, engleski, kineski i srpski jezik. Živi i radi u Srbiji.

Inicijativa za klimatske obveznice (Climate Bonds Initiative) je međunarodna neprofitna organizacija koja radi na mobilizaciji globalnog kapitala za aktivnosti usmerene na smanjenje efekata klimatskih promena.

GECIĆ | LAW

NIKOLE SPASIĆA 2, BEOGRAD
WWW.GECICLAW.COM